

un altre de fi S. xv en *AlcM*. En la tradició lexicogràfica resta constant des del Busa-N. de 1507: «*tartamut*: balbus, blaesus; traulos, tryphus». Mentre que *quec* no fou registrat fins al *DOrt*, i *quequejar* ni allí.

És d'ús general en tot el domini lingüístic, i ho ha estat sempre, sense excloure'n el ross., on ja el trobem d'antic: en la Lloa rossellonesa de St. Vicenç: «Sant Vicens / de diaca fou ordenat / per Valeri, qui, ab rahó, / tingué ab ell gran amistat; / lo sant bisbe impedit / de no més ja predicar, / *tartamut* y velh finit, / vol est offici delegar / a Vicens molt expedit»¹ (RLR xxxiii, 95, v. 38). Jo no he sentit, en gent de parlar espontani, altra forma que aquesta, almenys en to normal de conversa, ni en cat. central ni fins al cap dels Pirineus: a cap dels pobles de Cardós i Vall Ferrera em contestaren altra cosa que *tartamút*, *tartamúts* (tot i que en els qüestionaris impresos que jo duia hi havia *quec*, però jo, naturalment, ho demanava imitant el parlar del balbuç)² (Tavascan, Esterrí, Estaon, Farrera, Areu i Tor, 1932-34); igual a tot el Pallars²⁰ (*Font del Tartamut* a Braní etc.); i a la vall de Bar-ravés (Griera, BDC vi, 32).

Pel Pirineu el mot sobreix i tot del domini català, almenys a la Vall d'Arán; és la resposta que em donaren en una dotzena d'enquestes, de dalt a baix de²⁵ la vall, en algun poble lleument alterat en la consonant final, i sempre pronunciat amb la ü aranesa i francesa: *tartamút* (alguns *tartamúk* o *tartamûë*), si bé alguns afegien que *tarté* també es diu en sentit quasi igual, més afectiu: *praube, ei ben tartè* (Vila,³⁰ 1931), 1924-32. A Seguy li contestaren alhora *tartamút* i *tarté* en la seva enquesta de Casau, mapa «bègue», i *tartamúdezá* o *tarterezá* per «bégayer» (ALGc. III, 616, 617).

A les Illes també s'usa *tartamut* (*AlcM*), i no menys³⁵ en el P. Val., junt amb variants i sinònims. A les balears s'usa en part una variant modificada per contaminació del quasi-sinònim *balbuç*, *eixamús* etc. En *Mestre Lluç* de Bartomeu Ferrà el personatge Benet és presentat com un «mestre de pàrvuls, enamorat de⁴⁰ Na Filomena, ximple i *tartamús*» (*IdOr* XIII, 2, veg. espèimens del parlar d'aquest enze, pp. 34-38, xafallós tant o més que *tartamut*). Ja el registren el menorquí FebrCard. (ll. *balbus*, fr. *bègue*), *DFgra*. i el *DAG*. a la *Selva de consonants* mall. del S. XVIII; a⁴⁵ l'alt Aragó diuen *tartamuto* a Bielsa (1965), però més aviat *tartamúeko*, on la contaminació deu ser de *batueco*, de *muéca*, *clueco* i els mots de sufix *-ueco*; *tartamuc* b.-emp.: $\times$ *remugar* (=cat. *-oc*, de *badoc*, *tanoc* etc.); suposem que *tartall* també s'usa a la Rib. d'Ebre⁵⁰ tenint en compte que, per encreuament amb *xafallós* i anàlegs, allà diuen *sarsall* «que parla malament» (Bladé, *Topon. de Benissanet*, p. 151).

En el P. Val.: «*tartamút*, *tartàlla*: *tartamudo*», Carles Ros (*Dicc.* 1764, p. 223), seguit per Sanelo (130v2),⁵⁵ Escrig etc., el qual fa observar que *tartalla* s'usa tant en masculí com en femení; altres posen *tartall* m. La naixença de *tartamut* en català i en cast. *tartamudo* [fi S. XIII] fou per encreuament de *mut/mudo* amb el grup sinònim del *tartalla*, *tartallós*, *tartallejar* valencià,⁶⁰ c. l'a. 1400).

cast. *tartajoso*, *tartalejar*, port. *tártaro* o *tátaro*, gall. *tato*, argentí *tartacho*, gascó *tartè*, tots els quals documento en el DCEC/DECH.

DERIV.: *Tartamudejar* [és la forma ja registrada pel Busa-N. 1507, *-mudejar* deu ser err. tip. d'eds. posteriors, no en la princeps, i de JnEsteve («balbutire») etc.]; *tartamudeig* [Escrig], *tartamudejament*, *tartamudesa*. De *tartalla*: *tartallejar* i *tartallós* [Escrig], del qual degué sortir *tartallotja* (Alt-Berg., 'persona que xerra sense solta', *AlcM*) per contaminació de *relloige*, sovint aplicat popularment al qui dóna «massa campanades», i en el Flamicell *tartalatge* 'tarambana' que ens acosta més a l'argentí *tartacho*. *Tartalló* 'terbolí de vent' (Urgell, *DAG*.; *-elló*, BDC II, 88) pot venir de *tartall(a)*, per la remor sincopada de les fulles que arremolina.

¹ Copiat per P Vidal d'un ms. datat de 1799, però deu ser força més antic, car pertot cal restablir les formes medievals o de segles anteriors per obtenir la mesura del vers, però la d'aquest és correcta: el vers exigeix *per diaca fo ordenat, / tenc ab ell gran amistat, / vol l'ofici delegar*. —² Aquests qüestionaris foren obra principalment de Griera i Barnils; ¿no seria això cosa de Barnils, mestre de sords, muts i tartamuts, i home carregat de prejudicis? Abans d'entrar a les Oficines de la S. F. de l'I. E. C. jo no havia sentit mai a ningú que criticqués l'ús de *tartamut* (ni havia sentit dir *quec*, *queca*, sinó somrient): allí vaig oir per primera vegada c. 1923-4 que *tartamut* no era bo i s'havia de dir *quec*; vaig sotmetre'm amb sorpresa a l'opinió de gent de més edat; no recordo haver-ne parlat mai amb Fabra (que no registra més que *quec* en el *DOrt*, i només *quec* i *quequejar* en el *DFa*). És de tómer que en aquest cas, Fabra acceptés l'opinió de col·laboradors menys savis, com ho féu algunes vegades per evitar discrepàncies en qüestions d'escassa transcendència per a la llengua; i alguns dels correctors es regien llavors per aquell error, i però còmode, principi que 'quan hi ha dos mots, i un és comú amb el castellà, cal evitar aquest i usar cegament l'altre', ço que té l'«avantatge» d'estalviar estudi i fugir de feina. Fabra no era pas d'aquests, però sí dels qui creuen que s'ha de fugir de tenir «raons» en coses sense importància.

TARTANA, 'embarcació pescadora d'un sol pal', mot comú al català amb la llengua d'oc, on ja des d'antic designa un ocell de presa, accepció primitiva, d'origen onomatopèic, imitadora del crit d'aquesta au caçadora, des d'on es passà a designar la barca que «caça» els peixos, i d'aquesta a l'accepció moderna de 'carruatge lleuger de dues rodes amb seients als costats'. □ 1.ª doc.: l'ocell, oc., c. 1225; la nau, cat. 1313; el carruatge, Belv.

El rei de Ross. i Mallorca ja manava que «no gausen pescar en les mars del senyor rey ab *tartanes*», l'any 1313, i l'*InvLC*, de més a més, en cita docs. de 1320, 1335 i 1379 (sol detenir els despullaments c. l'a. 1400).